

УДК 821.161.2.0(477)(092)Авд:82-32:[316.423.6:316.346.2-052.2](045)

Тетяна Лопушан*

ПРОБЛЕМИ ЖІНОЧОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ В НОВЕЛІСТИЦІ ОРЕСТА АВДИКОВИЧА: ТЕКСТ І КОНТЕКСТ

У статті розглядаються джерела авторського інтересу та особливості інтерпретації феміністичного суспільного дискурсу в новелістиці Ореста Авдиковича, західноукраїнського письменника-модерніста другого плану, чия творчість належить до досить нетривалого проміжку помежів'я XIX – XX століть.

Авторка підкреслює, що соціально-політичні чинники розвитку українського жіночого руху в західноукраїнських землях уже знайшли досить широке висвітлення в українському гуманітарному науковому просторі. Орест Авдикович – педагог і активний громадський діяч, автор кількох збірок оповідань («Поезія і проза» (1899), «Нетлі» (1900), «Метелики» (1900), «Демон руйни» (1901) «Моя популярність та інші оповідання» (1905)), у своїй прозі звертався до різноманітних актуальних проблем українського суспільного життя, не відмовляючись при цьому від руху в сторону декадентської стилістики. Однак звернення письменника до гендерної проблематики зумовлене не лише його громадянською позицією, але й особистими мотивами. Його дружина Климентина Авдикович-Глинська була активною учасницею жіночого руху, а після смерті чоловіка стала більш відомою завдяки своїй комерційній, меценатській та феміністській діяльності, заснувавши фабрику солодощів «Фортуна» в Перемишлі (пізніше – «Фортуна Нова» у Львові), яка стала одним з підрозділів сучасного «Світоча».

До розгляду особливостей втілення феміністичної проблематики було обрано кілька новел письменника зі збірки «Моя популярність та інші оповідання». Особливий інтерес у статті надається аналізу характеру авторської рецепції становища української жінки в містечковому галицькому середовищі межі XIX – XX століть та проблемі жіночої емансипації з погляду чоловіка.

Аналіз текстів письменника зі збірки «Моя популярність та інші оповідання» дозволяє стверджувати, що у новелістиці Ореста Авдиковича виявилася загальна тенденція пробудження інтересу до феміністичної проблематики, що стала важливою складовою становлення української модерні. Непослідовність і обережність автора у своїх поглядах на питання руйнування патріархальної традиції унаочнює особливості перебігу процесу модернізації суспільної свідомості в Галичині межі XIX – XX століть.

Ключові слова: Орест Авдикович, модернізм, фемінізм, гендер, жінка, емансипація, новелістика.

---

*Тетяна Лопушан, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Умань, Україна); e-mail: litera2u@gmail.com.

Tetiana Lopushan. Problems of female emancipation in Orest Avdykovich's novelistics: text and context

The article examines the sources of the author's interest and the peculiarities of the feminist social discourse interpretation in the novels of Orest Avdykovich, a second plan Western Ukrainian modernist writer, whose work belongs to a rather short period of the border between the XIX - XX centuries.

The author emphasizes that the social and political factors of the Ukrainian women's movement development in the western Ukrainian lands have already found a fairly wide coverage in the Ukrainian humanitarian scientific space. Known not only as the author of several collections of short stories ("Poetry and Prose" (1899), "Netley" (1900), "Butterflies" (1900), "The Demon of Ruin" (1901), "My Popularity and Other Stories" (1905)), a teacher and an active public figure, in his prose the writer addressed various top problems of Ukrainian social life, while not renouncing the movement towards decadent stylistics. However, the writer's appeal to gender issues is determined not only by his civic position, but also by personal motives. His wife, Klimentyna Avdykovich-Glynska, was an active participant in the women's movement, and after her husband's death, she became much more famous thanks to her commercial, philanthropic and feminist activities, founding the "Fortuna" candy factory in Przemysl (later - "Fortuna Nova" in Lviv), which became one of the subdivisions of modern "Svitoch".

Several short stories of the writer from the collection "My Popularity and Other Stories" were selected for consideration of the features of feminist issues embodiment. A special interest in gender is given to the analysis of the author's reception nature for the position of Ukrainian women in the small-town Galician environment during XIX-XX centuries and the problem of female emancipation from a male point of view.

The analysis of the writer's texts from the collection "My Popularity and Other Stories" allows us to assert that Orest Avdykovich's short stories revealed a general trend of awakening interest in gender issues, which became an important component of the formation of Ukrainian modernity. The inconsistency and caution of the author in his views on the question of the patriarchal tradition destruction illustrates the process peculiarities of social consciousness modernization in Galicia at the turn of the 19th and 20th centuries.

Key words: Orest Avdykovich, Klimentyna Avdykovich-Glynska, modernism, woman, feminism, gender, emancipation, women's movement.

Постановка наукової проблеми. Питання жіночої інакшості, особливого жіночого погляду на світ постало в українській літературі разом із влиттям її до потужного хору європейського модерного письменства. Невід'ємною рисою української літературної модерни стає інтерес до проблем емансипації жіноцтва та паритетності стосунків між чоловіком і жінкою. «Літературний образ жінки XIX століття – «покритки», «бурлачки», «повії», що були квінтесенцією горя, нещастя й немочі, відступив перед «царівною» і «одержимою духом». В

українській літературі вперше прозвучав інтелігентний жіночий голос, а разом із ним і феміністична ідея», – писала С. Павличко [Павличко, 1997, с. 63].

Творчість письменників XIX століття досить виразно вказує на фемінізацію українського національного простору, характерну для колонізованих націй. Уявлення про фемінний характер українського національного простору знайшло своє втілення в піднесенні до рівня широких узагальнень символічного ряду «мати – Богоматір – Україна» спочатку в творчості українських романтиків, а пізніше й реалістів. Першими про «фемінність» українського національного характеру ще в 90-х роках XX ст. заговорили учасниці гендерних студій С. Павличко, Н. Зборовська, О. Забужко, Т. Гундорова Зокрема у своїй статті, присвяченій творчості І. Нечуя-Левицького, Ніла Зборовська досить детально зупинилася саме на цьому аспекті національної ідентичності українців [Зборовська, 1999, с. 80-89], яка знайшла своє віддзеркалення в літературі. Втім, вона трактувала це явище як питомо українське, пояснюючи її набором природних та історичних чинників, які стали визначальними у українського характеру. Більш універсально його трактує Ева М. Томпсон в монографічній праці «Трубадури імперії» [Томпсон, 2006, с. 12], аналізуючи постколоніальні студії Лейли Ганді. Натомість боротьба за державність нації представлена в літературі й асоціюється в свідомості людей переважно з культом лицарства, мужності, потребою маскулінізації політичного і культурного дискурсів. Отже, перед національною інтелігенцією кінця XIX століття постали виклики, які вимагали інколи взаємовиключних рішень. Тому так обережно сприймалися універсальні естетські ідеї модернізму з його орієнтацією на подолання патріархальної традиції та розрив усталених гендерних уявлень. Поряд із боротьбою за актуалізацію феміністичних ідей нове інтелігентне жіноцтво вслід за чоловіками не могло відмовитися від завдання національного будівництва задля плекання своїх специфічних прагнень, оскільки, як зауважила В. Агеєва, «кожна *українка* (виділено автором. – Т. Л.) <...> зобов'язана бути завжди бадьорою й свідомою своєї місії плекати борців за народну справу. До того ж українські феміністки зважилися обстоювати не абстрактні права «трудового народу», а й інтереси інтелігентного жіноцтва, що вже зовсім не задовольняло тих, для кого феномен нації ще й наприкінці XIX століття ідентифікувався з селянством, а поняття «українець» було

синонімом слова «мужик» [Агеєва, 2008, с. 9]. Утім, для досить широкого ряду українських нових жінок, на чолі яких постали Анна Павлик, Софія Морачевська, Наталя Кобринська, Євгенія Ярошинська, Ольга Кобилянська, Леся Українка та ін., це слово набуло ще й гендерно забарвленої конотації. Найбільш виразно можна окреслити його метаморфозу в текстах Ольги Кобилянської, де принизливе для обох статей означення за національною приналежністю (« – To chlop, Jadwigo... – Rusin, Wando!...» («Мужик») [Кобилянська, 1988, с. 473]) паралельно набуває зовсім іншого забарвлення: «Я подала йому свою душу, розложила її перед ним, мов вахляр, а він – мужик...» («Valse melancolique») [Кобилянська, 1988, с. 548].

Варто зауважити, що феміністичні порухи в суспільстві привертали увагу й письменників-чоловіків. Ми вже робили спробу аналізу цієї проблеми в порівняльній студії творів Івана Франка та польського письменника Стефана Жеромського [Лопушан, Савенко, 2020, с. 106-114]. Віддає належне феміністичній проблематиці й галичанин Орест Авдикович, хоча до нього (як і до більшості в чоловічій масі нашого письменства!) у повній мірі можна віднести характеристику, яку дає С. Павличко чоловікам-письменникам кінця XIX століття, коли говорить про їхнє ставлення до «жіночого питання»: «Галицькі поступовці» ніколи не були послідовними й до кінці щирими в підтримці феміністичного руху. З одного боку, такі соціалісти, як Франко й Павлик, подібно до інших європейських соціалістів другої половини XIX віку, підтримували емансипацію. З іншого боку, в глибині їхніх сердець залишався страх перед руйнівністю надто радикального фемінізму, залишалося бажання поставити його в пристойні рамки авторитетною чоловічою рукою, що якоюсь мірою робили Франко, Павлик, Маковей та інші прихильники цього руху» [Павличко, 1997, с. 76].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Українське постколоніальне літературознавство межі XX – XXI століть значною мірою розпочало своє існування з аналізу проблем побутування феміністичного дискурсу в ранньому українському модернізмі. Праці В. Агеєвої, Т. Гундорової, Н. Зборовської, С. Павличко та інших учасниць гендерних студій, публіковані в 90-х роках XX століття на сторінках поважного академічного видання «Слово і час» стали

відправною точкою для досліджень в царині жіночої традиції в українському письменстві, закладаючи підвалини для подальших літературознавчих пошуків.

На межі століть побачили світ монографії Соломії Павличко «Дискурс модернізму в українській літературі» (1997) та «Фемінізм» (2002), Віри Агеєвої «Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації» (1998) та «Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму» (2003), Тамари Гундорової «Femina melancholica. Стать і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської», Оксани Забужко «*Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій*» (2007), книга Н. Зборовської «Феміністичні роздуми: на карнавалі мертвих поцілунків» (1999) та її ж монографія «Код української літератури. Проект психоісторії новітньої української літератури», які поклали початок величезному масиву дисертаційних досліджень та різного гатунку наукових публікацій, присвячених дослідженню доробку українського письменства на предмет їхньої причетності до феміністичної проблематики. Зокрема у дослідженнях Н. Білоус, Ю. Гончар, Р. Веретельника, Я. Поліщука, Л. Таран, М. Крупки аналізуються тексти українських класиків XIX століття та модерністів на предмет наявності в них феміністичних інтенцій. Водночас у працях Г. Александрова, Ю. Гончар, Н. Зборовської, Т. Качак фокусується увага на дослідженні пануючого маскулінного дискурсу та викритті чоловічих стереотипів у зображенні жіноцтва. Важливим етапом у розвитку феміністичних студій в Україні стало видання у 1998, а пізніше перевидання у 2018, році ґрунтового дослідження представниці діаспорного літературознавства М. Богачевської-Хомяк «Білим по білому: Жінки у громадському житті України. 1884–1939» та колективної монографічної праці «Українські жінки в горнілі модернізації» (2017) під загальною редакцією етнографині та літературознавки О. Кісь.

Щодо творчості Ореста Авдиковича, його становище автора другого ряду призвело до вкрай обмеженої кількості присвячених йому спеціальних студій. Зокрема, вони обмежуються біографічним нарисом про письменника Є. Нахліка (2001), дослідженням його прозового доробку в контексті українського декадансу М. Нестелеєва (2014) та Т. Лопушан (2001).

Мета дослідження полягає у з'ясуванні своєрідності авторського підходу до розкриття феміністичної проблематики в новелістиці Ореста Авдиковича, з

відтвореними у ній культурно-історичними реаліями галицького суспільного життя межі XIX–XX століть.

Виклад основного матеріалу дослідження. Творчість Ореста Авдиковича належить до доби українського *fin de siècle*, позначеного активним засвоєнням у національні суспільні та естетичні практики ідей європейського модернізму. Однак у соціальному просторі Галичини межі XIX–XX століть проблема жіночої емансипації, на відміну від Великобританії, США, Німеччини, чи навіть Австралії і наддніпрянської України, була далекою від розв'язання. Н. Клименко (Клименко, 2017, с. 14) вичерпно характеризує цю ситуацію: «Життя жінки Галичини початку XX століття, асоціювалося з домашньою реалізацією. У старому суспільстві жінка займалася вихованням дітей та роботою по господарству. Вона була абсолютно підпорядкована чоловікові. У контексті політичних, економічних і культурних процесів у суспільстві жінки традиційно залишалися позаду чоловіків. Вони виконували лише ролі матерів та дружин. Різні підходи до виховання чоловіків і жінок формували і різні бачення їх ролей у суспільстві. Скромність, релігійність, послухність, наявність бездоганної репутації були еталоном для молоді дівчини».

У своїй збірці новел «Моя популярність та інші оповідання» (1905) галичанин Орест Авдикович, творчості якого загалом більш притаманне тяжіння до декадентської стилістики та проблематики, зробив спробу звернутися до актуальних суспільних питань, не оминаючи феміністичну проблематику. Зокрема, промовистим у цьому контексті нам видається той факт, що позиція оповідача в новелі О. Авдиковича «Моя популярність», героїні якої заявлені автором як активні учасниці жіночого руху, підхід до творення їхніх образів має виразне іронічне забарвлення. Молодий письменник, від імені якого ведеться оповідь у творі, досить некомпліментарно відгукується про власні досягнення у царині письменницької праці. За легким гумором, яким забарвлений опис першого періоду його шлюбного життя, і спроба дружини надати значущості його літературним спробам через їх обрамлення в спеціальну папку, яку вона подарувала йому на іменини, змальовану як «чорна текстура з рожевими застязками і золоченим монограмом» [Авдикович, 1905, с. 5], відчувається чоловіче розчарування через нереалізованість парубочих амбіцій щодо літературної слави. Явно філістерський, дитинний вигляд подарованої дружиною

теки супроводжується авторським зізнанням, що він іронізував з неї за першої ліпшої нагоди. Таке ставлення до подарунка цілком узгоджується з пануючим у галицькому середовищі кінця XIX століття уявленням про жінку, як несамоїстну істоту, що вимагає постійного нагляду і чоловічої опіки. На цій рисі, притаманній загалом західноукраїнському чоловічому письменству, акцентує увагу дослідниця проблеми становища жінок у Галичині межі століть І. Черчович, підкреслюючи, що: «ця ”дитиняча” наївність, яку приписували дорослим жінкам, особливо виразно простежується в тогочасній пресовій белетристиці. Жінки в ній нерідко поставали особами надто ексцентричними, надміру емоційними, а сюжети за участю таких персонажів найчастіше були забарвлені іронією» [Черчович, 2017, с. 34]. Аналізуючи новелу «Моя популярність» О. Авдиковича, переконуємося, що автор цілком уписується в загальний літературний дискурс.

Цікаво, що дружина письменника, риси якої вгадуються в образі дарительки «чорної текстури», не хто інша як відома підприємниця, засновниця і власниця славетної цукерні «Фортуна Нова», що є частиною сучасного концерну «Світоч», меценатка і феміністка Климентина Авдикович-Глинська, яку нині називають «першою галицькою бізнес-леді» [Камеристий-Брайтенбюхер, 2024]. Звісно, рання смерть чоловіка і потреба утримувати родину загартували її характер, однак, ще перебуваючи в шлюбі з Орестом Авдиковичем, вона брала активну участь у громадському житті Перемишля та жіночій спілці, організувала харчування школярів, учительовала і допомагала чоловікові у його викладацькій діяльності тощо. Сама Климентина так описує мотиви, що привели її в бізнес: «Колись моє життя згіркло: помер Орест, а з ним і спокій для мене та наших малолітніх дітей. Вчительська платня у Перемишлі не давала доходу, а вдовину пенсію я так і не отримала. Часи були невпорядковані, повоєнні: дошкуляли злидні та безробіття. Я продавала за безцінь одяг та книжки свого покійного чоловіка. Не було ніяких надій на краще завтра. Тоді я й згадала, як ще у Відні, коли Ореста возили на лікування, навчилася робити помадки в місцевого цукорника. Із продажу швейної машинки купила мішок цукру. Варила на маленькій залізній плитці, утирала сироп, додавала фарби та смаки, накладала в коробки й розносила по цукернях і буфетах. Не раз чула за спиною: *«Не годиться професоровій такі клунчища тягати»*, та я була одержима. Казали, мої очі

блищали нездоровим блиском, а я знала, що то блищала моя мрія» [Климентина Авдикович-Глинська, 2023].

І вже зовсім дисонують із образом дружини-дитини тверезі судження Климентини щодо принципів успішного підприємництва: «...Я прагнула мати наш та ще й взірцевий за якістю й гігієнічністю промисел. Вбачала зміцнення української нації шляхом упромисловлювання. У голові туркотіли мотори та машини, сичала пара, чувся гамір сотні вдоволених робітників. Чарівні примари... Я втрачала лік часу за розгрібанням листів та рахунків. З невеличкої перемишлянської робітні на п'ять працівників «Фортуна» таки перетворилася на велику фабрику, та заради більшого збуту переїхала до Львова. Щоб поставити «Фортуну» в ряди найбільших у краї, я мусила брати позики, які вкладала в оновлення устаткування, у ремонт приміщень, у парові котли для варки цукру та всяке начиння [Климентина Авдикович-Глинська, 2023].

Образ жінки-дитини постає і в новелі «Галя». Її дебют на життєвій арені стає осердям сюжету твору. Автор активно педалює дитинність і недосвідченість героїні, поривчастість і неусвідомленість її прагнень. А вони виглядають досить амбіційними, як на таку юну особу. Свідченням того, що у свідомості юної Галі викохуються перші несміливі паростки «нових ідей», стає її спроба у, можливо, недоладному віршуванні вилити свою душу, висловити глибоко інтимні почуття, які засіялись у ній у передчутті першого кохання. Ще одна символічна ознака настроїв нової доби – Галя, збираючись на своє господарство, рішуче викидає «вуянщині шпаргали» з виданнями «руської і польської пекарні» та «приписами тіст святочних». Автор наводить досить широкий ряд назв книг, які обирає для свого саморозвитку молода дівчина: «<...> Кобзар, Марко Вовчок, Устиянович, Жіноча бібліотека, якісь повісті, якісь новели, *Dwa światy*, *Powieść bez tytułu*, моди, річник «Зорі», два числа «Русалки» <...>» [Авдикович, 1905, с. 28]. Перелік визнаних гідними для нової жінки видань досить строкатий, але прагнення позбутися «вуянщиних шпаргалів» співзвучне заклику модерністів до нового покоління модерного українського письменства, спрямованого на злам патріархальної традиції в літературі. Тут доречно згадати, що ця традиція дуже неприхильно ставилася до цього дівочого читання, оскільки «тиху пристань старосвітського жіночого побутування біля родинного вогнища освіта таки руйнувала чи не найсильніше» [Агеєва, 1999, с. 158]. Утім, героїня Авдиковича

не заходить далі у своїх сподіваннях на іншу роль, ніж призначено приписами мамуні та бабці. Занадто сильно закарбовано в її свідомості, як зауважує В. Агеєва про Саню з «Блакитної троянди» Лесі Українки, науку про шлюб, як вершину жіночого успіху і долі [Агеєва, 2008, с. 104]. Загалом домінує старе патріархальне уявлення про призначення жінки і лише не сформований повністю, дитинний світогляд юної Галі засвідчує ті зрушення, які відбуваються у лоні традиції. Старенька мати панотця, паніматка цілком задоволені своїм повністю залежним становищем у родині, коли останнє слово у будь-якому випадку належить отцю декану.

Більш поступовими виглядають образи «двох визначних представниць «Жіночого кружка» з новели «Моя популярність», що з'являються перед героєм із проханням «зладити відчит»: «Старша депутатка мала вид людини свідомої своєї високої місії – а молодша була трошки онесмілена, але зате багато симпатичніша» [Авдикович, 1905, с. 5]. Автор досить прихильно, хоча й з легким гумором, ставиться до молодшої з них (уже згадана вище «дитинність»!), а от для старшої припасено досить вагому порцію іронізування. Він виявляє антипатію не до ідеї жіночого рівноправ'я, а до занадто одвертого афішування нею, до фетишизації останньої. Поведінка старшої «депутатки», яка є в авторському дискурсі класичним зразком емансипантки, викликає в О. Авдиковича іронію, що втілюється в загальних зауваженнях щодо її поведінки: «торочила далі своє щебетання», «не знала загалом ніяких жартів і добивалася зі мною чим скорше торгу». Авторські ремарки накладають відбиток несерйозності, поверховості і на мову героїні: «Гумореска – тим ліпше. Нинішні часи такі сумні... ціла продукція поважна – тяжка – можна сказати – просто гнітуча – томляча...» [Авдикович, 1905, с. 6]. Не виправляють загалом становища й улесливі слова щодо щирого «без фрази» уболівання героя за жіночу справу, якими намагається пані здобути на прихильність «літерата». Більше до його душі промовляє несмілива усмішка молодшої співбесідниці і її поодинокі зауваження (що цілком узгоджується з уявленням про скромність як головну чесноту жінки в патріархальному суспільстві). Письменник сприймає прагнення жінок до знайомства з літературними новинками не як спробу заповнити інтелектуальний вакуум, на який вони були приречені патріархальною традицією, а радше данину моді. Тому й зводить інтереси жінок, що прийшли на літературний вечір, до

банального зацікавлення вставленого в його «невдалу кулінарну сміховинку», припису щодо випікання медівників. Героїні Ореста Авдиковича цілком відрізняються від сильних, самодостатніх жіночих образів, введених у своїх творах Ольгою Кобилянською. Питання емансипації – це для них насамперед можливість вирватися із полону чоловічих уявлень про нездатність жінки піднятися понад вирішенням вузькоутилітарних проблем. Певним чином герой «Моєї популярності» іронізує сам над собою, оскільки не може позбутися глибоко вкоріненого стереотипу щодо жіночого призначення, яке він не уявляє поза межами сімейного кола.

Новела «Біциклістка», що увійшла до збірки «Моя популярність та інші оповідання», також є своєрідною студією стереотипних уявлень галичан-чоловіків про критерії пристойності жіночої поведінки. Якщо Ольга Кобилянська визнає своєю особливою заслугою те, що «...побіч теперішніх Марусь, Ганнусь і Катрусь можуть стати і жінки європейського характеру, не спеціально галицько-руського» [Кобилянська, 1962-1963, с. 321], то Орест Авдикович змальовує, яким чином сприймає цю метаморфозу пересічний галичанин, і приходиться до висновку про його нездатність подолати нав'язаний патріархальною традицією стереотип, коли ідеальна жінка – це лише гарна забавка, елегантна обкладинка, що має милувати зір, але не обтяжувати свого власника потребою розуміння.

Автор робить першу зустріч героїв «заочною», оскільки таким чином він ще глибше підкреслює той факт, що почуття до прекрасної незнайомки, яке миттєво охоплює юнака, засноване не на духовному єднанні і навіть не на підсвідомому глибинному біологічному потягу, а лише на інтересі чоловіка-власника: «Ах! коси мої золоті – коби ви були моїми!» [Авдикович, 1905, с. 38]. Цьому висновку передують детальний, аж до найдрібніших подробиць, розгляд зовнішності дівчини із висновком: «Вона могла би сміло позувати до картини Божої Матері. Є неначе свята» [Авдикович, 1905, с. 37-38]. Отже, бачимо водночас образ Прекрасної Дами і Богоматері Марії – обидві є втіленням одвічного чоловічого ідеалу і водночас виправданням усіх жорстокостей, що чинилися з цим ім'ям на вустах. Тут принагідно згадати твердження Юлії Крістєвої: «...Марію і обрану Даму поєднувала одна спільна риса: вони були фокусом бажань і прагнень мужчин. Навіть більше, своєю унікальністю вони вивищувалися над усіма жінками, і обидві, благородна дама і Пречиста Діва, були

втіленням абсолютного авторитету, який був особливо принадливий тим, що, здавалося, не підлягає суворості батька. Ця жіноча влада розглядалася як заперечення влади, а оскільки була і архаїчною, і вторинною, то ставала бажанішою до оволодіння; вона була певним видом заміни ефективної влади в сім'ї і місті, але не менш авторитарною, таємним двійником явно фалічної влади» [Крістева, 1996, с. 502].

Перша випадкова зустріч у театрі з «чудесною ідеальною» дівчиною призводить героя до справжнього екстазу, але це вже шлях для зведення вимріяного образу на рівень реального життя. Поступово майже релігійний екстаз зникає і його заступає тілесна пристрасть: «Але де мені тепер пам'ятати тамту суху поезію, коли я маю тут тепер справдішній чар живої, божої краси – живе джерело поетичного щастя» [Авдикович, 1905, с. 40]. А отже, ікона зникає, і її місце заступає земна жінка, якій можна не лише поклонитися (але не володіти), а й претендувати на право власника: «Але... звідки вона може мати стільки знайомостей? Майже всі люди по дорозі кланяються їй, як їде на ровері. А вона вітає всякого усмішкою доброго знайомого. Найпаче мужчини тішаться таким почесним привітанням. Деколи здається мені, що я був лихим фізіономістом, називаючи її святою...» [Авдикович, 1905, с. 40]. Важливою деталлю, що підкреслює архаїчність поглядів героя стосовно умовного кодексу пристойної жіночої поведінки, стає його ставлення до велосипедних прогулянок, яке кардинально змінюється, переходячи із площини абстрагованої можливості (гаряче проголошує себе прихильником їзди жінок на «біциклях», відповідаючи на запитання журналу «Das interessante Blatt») до реального життя («Цікава та собі німецька Gemütlichkeit! Вона просто компромітує чесних людей» [Авдикович, 1905, с. 42]).

Отже, наведені в нашому аналізі погляди Ореста Авдиковича на проблему жіночої емансипації дозволяють стверджувати, що він цілком рухається в руслі тогочасної патріархальної галицької традиції, згідно з якою жінка постає радше об'єктом, а не суб'єктом суспільного життя. Оповіді про жіночі життя і прагнення позначені широким спектром почувань – від м'якого гумору до досить таки дошкульної іронії. Письменник проводить думку про «хатне» призначення жінки, підкреслюючи її нездатність належним чином оцінити літературний текст, зорієнтуватися у виборі творів для читання, корисних для інтелектуального й

естетичного саморозвитку тощо. Водночас прагнення жінки до самореалізації і незалежності викликає у його героїв-чоловіків спротив і активне несприйняття. У плані естетичному Орест Авдікович виявляє активне сприйняття модерних віянь епохи, але іронізує та виявляє зневіру у здатності галицького жіноцтва стати на шлях феміністичних перетворень і гендерного рівноправ'я.

ЛІТЕРАТУРА:

- Авдікович, О. (1905) *Моя популярність та інші оповідання*. Львів, 173 с.
- Агєєва, В. (1999) *Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації: Монографія*. Київ, 264 с.
- Агєєва, В. (2008). *Жіночий простір. Феміністичний дискурс українського модернізму: Монографія*. Київ, 360 с.
- Богачевська-Хомяк, М. (2018) *Білим по білому: Жінки у громадському житті України. 1884–1939*. Львів, 520 с.: 20 іл.
- Гендер і культура (2001) : зб. ст. / Упорядн.: В. Агєєва, С. Оксамитна. Київ, 224 с.
- Гундорова, Т. (2002) *Femina melancholica. Стать і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської*. Київ, 272 с.
- Забужко, О. (2007) *Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій*. Київ, 640 с.
- Зборовська, Н. (2006) *Код української літератури. Проект психоісторії новітньої української літератури*. Київ, 502 с.
- Зборовська, Н., Льницька, М. (1999) *Феміністичні роздуми : на карнавалі мертвих поцілунків*. Львів, 336 с.
- Камеристий-Брайтенбюхер, Ростислав (2024). *Климентина і шоколадна фабрика. Як вдова обміняла швейну машинку на цукор і стала однією з перших українських бізнесумен* URL: <https://life.nv.ua/ukr/ukraine/events/yak-u-lvovi-zhinka-stvorila-pershu-uspishnu-ukrajinsku-fabriku-solodoshchiv-cukerok-shokoladu-ta-moroziva-50411268.html> (Дата запиту 18. 10. 2024)
- Клименко, Н. (2017) До питання українського жіночого руху Галичини початку ХХ ст. в епістолярії Насті Грінченко (на матеріалі листів Насті Грінченко до батьків). *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. V (22), Issue 131. С. 14–17.
- Климентина Авдікович-Глинська: підприємця, меценатка, феміністка (2023) URL: <https://povaha.org.ua/klymentyna-avdykovych-glynska-pidpryemytsya-metsenatka-feministka/> (Дата запиту 18. 10. 2024)
- Кобилянська, О. (1962-1963) Лист до Осипа Маковея від 17 лютого 1898 р. *Твори*: В 5 т. Т. 5. Київ, С. 321–330.
- Кобилянська, О. (1988) *Повісті; Оповідання; Новели*. Київ, 672 с.
- Крістева, Ю. (1996) *Stabat Mater. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів, С. 497–508.

Лопушан, Т. (2001) «Мала» проза Ореста Авдиковича і розвиток західноукраїнської новелістики 90-х років XIX століття – 1990-х років : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Київ, 19, [1] с.

Лопушан, Т., Савенко, Т. (2020) Проблема жіночої емансипації у творах Івана Франка та Стефана Жеромського. *Філологічний вісник*. № 1. С. 106–114.

Маланчук-Рибак, О. (2006) Ідеологія і суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях XIX – першої третини XX ст.: типологія та європейський культурно-історичний контекст. Чернівці, 500 с.

Нахлік, Є. (2001) Орест Авдикович: письменник, літературознавець, педагог. Львів, 90 с.

Нестелєєв, М. (2014) Нарис одного декадансу: особливості стилю Ореста Авдиковича в контексті доби. *Слово і час*. № 5. С. 49–55.

Павличко, С. (1997) Дискурс модернізму в українській літературі: Монографія. Київ, 498 с.

Павличко, С. (2002) Фемінізм. Київ, 322 с

Потапюк, Л. (2015) Діяльність жіночих громад в Україні як джерело забезпечення гендерного паритету (друга половина XIX – перша третина XX століття). *Наукові записки. Серія : Педагогіка*. № 1. С. 18–23.

Томпсон, Ева М. (2006) Трубадури імперії: Російська література і колоніалізм. / Пер. з англ. М. Корчинської. К: Вид-во Соломії Павличко «Основи». 368 с.

Черчович, І. (2017) Емансипаційні ідеї vs консервативні практики: жінки у середовищі української інтелігенції Галичини зламу XIX–XX століть. *Українські жінки в горнилі модернізації* / Байдак М. та ін.; під заг. ред. О. Кісь. Харків, С. 32-51.

REFERENCES

Avdykovych, O. (1905) Moia popularnist ta inshi opovidannia [My popularity and other stories]. Lviv, 173 s. (in Ukrainian).

Aheieva, V. (1999) Poetesa zlamu stolit. Tvorchist Lesi Ukrainky v postmodernii interpretatsii [Poet of the turn of the century. The work of Lesya Ukrainka in a postmodern interpretation]: Monohraf. Kyiv, 264 s. (in Ukrainian).

Aheieva, V. (2008). *Zhinochyi prostir. Feministychnyi dyskurs ukrainskoho modernizmu* [Women space. Feminist discourse of Ukrainian modernism]. Kyiv, 360 s. (in Ukrainian).

Bohachevska-Khomiak, M. (2018) Bilym po bilomu: Zhinky u hromadskomu zhytti Ukrainy [White on white: Women in the public life of Ukraine. 1884–1939]. Lviv, 520 s.: 20 il. (in Ukrainian).

Hender i kultura [Gender and culture] (2001) : coll. art. / organized by: V. Aheieva, S. Oksamytna. Kyiv, 224 s. ch. (in Ukrainian).

Hundorova, T. (2002) Femina melancholica. Stat i kultura v hendernii utopii Olhy Kobyljanskoj [Femina melancholica. Gender and culture in Olga Kobyljanska's gender utopia]. Kyiv, 272 s. (in Ukrainian).

Zabuzhko, Oksana. (2007) *Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka v konflikti mifolohii* [Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka in the conflict of mythologies]. Kyiv, 640 s. (in Ukrainian).

Zborovska, N. (2006) Kod ukrainskoi literatury. Proekt psykhoistorii novitnoi ukrainskoi literatury [Code of Ukrainian literature. Project of psychohistory of modern Ukrainian literature]. Kyiv, 502 s. (in Ukrainian).

Zborovska, N., Ilnytska, M. (1999) Feministychni rozdzumy : na karnavali mertvykh potsilunkiv [Feminist Reflections: At the Carnival of Dead Kisses] Lviv, 336 s. (in Ukrainian).

Kamerystyi-Braitenbiukher, Rostyslav (2024). Klymentyna i shokoladna fabryka. Yak vdova obminiala shveinu mashynku na tsukor i stala odniieiu z pershykh ukrainskykh biznesvumen. URL: <https://life.nv.ua/ukr/ukraine/events/yak-u-lvovi-zhinka-stvorila-pershu-uspishnu-ukrajinsku-fabryku-solodoshchiv-cukerok-shokoladu-ta-moroziva-50411268.html> (Data zapytu 18.10.2024). (in Ukrainian).

Klymenko N. (2017) Do pytannia ukrainskoho zhinochoho rukhu Halychyny pochatku XX st. v epistolarii Nasti Hrinchenko (na materialy lystiv Nasti Hrinchenko do batkiv) [On the question of the Ukrainian women's movement in Galicia at the beginning of the 20th century. in Nastia Grinchenko's epistolary (based on Nastia Grinchenko's letters to her parents)]. Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. V (22), Issue 131. S. 14–17. (in Ukrainian).

Klymentyna Avdykovych-Hlynska: pidpriemytsia, metsenatka, feministka (2023) [Klymentyna Avdykovych-Glynska: entrepreneur, philanthropist, feminist]. URL: <https://povaha.org.ua/klymentyna-avdykovych-glynska-pidpriemytsya-metsenatka-feministka/> (Data zapytu 18.10.2024). (in Ukrainian).

Kobylianska, O. (1962-1963) Lyst do Osypa Makoveia vid 17 liutoho 1898 r. [Letter to Osip Makovey dated February 17, 1898]. Tvory: Works: In 5 volumes. T. 5. Kyiv, S. 321–330. (in Ukrainian).

Kobylianska, O. (1988) Povisti; Opovidannia; Novely [Tales; Story; Novels]. Kyiv, 672 s. (in Ukrainian).

Kristeva, Yu. (1996) Stabat Mater. Slovo. Znak. Dyskurs: Antolohiia svitovoi literaturno-krytychnoi dumky XX st. [Stabat Mater. Word. Sign. Discourse: An Anthology of World Literary and Critical Thought of the 20th Century]. Lviv, S. 497–508. (in Ukrainian).

Lopushan, T. (2001) «Mala» proza Oresta Avdykovycha i rozvytok zakhidnoukrainskoi novelistyky 90-kh rokiv XX stolittia – 1990-kh rokiv [Orest Avdykovych's "Small Prose" and the Development of the West-Ukrainian Short Story Writing in the 90-ies of the 19th – the First Decade of the 20th Centuries]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.01.01. Kyiv, 19, [1] s. (in Ukrainian).

Lopushan, T., Savenko, T. (2020) Problema zhinochoi emansypatsii u tvorakh Ivana Franka ta Stefana Zheromskoho [The problem of women's emancipation in the works of Ivan Franko and Stefan Zheromskiy]. Filolohichniy visnyk. № 1. S. 106–114. (in Ukrainian).

Malanchuk-Rybak, O. (2006) Ideolohiia i suspilna praktyka zhinochoho rukhu na zakhidnoukrainskykh zemliakh XIX – pershoi tretyny XX st.: typolohiia ta yevropeiskyi kulturno-storychnyi kontekst [Ideology and social practice of the women's movement in the western Ukrainian lands of the 19th - the first third of the 20th centuries: typology and the European cultural and historical context]. Chernivtsi, 500 s. (in Ukrainian).

Nakhlik, Ye. (2001) Orest Avdykovych: pysmennyk, literaturoznavec, pedahoh [Orest Avdykovich: writer, literary critic, teacher]. Lviv, 90 s. (in Ukrainian).

Nesteliev, M. (2014) Narys odnogo dekadansu : osoblyvosti styliu Oresta Avdykovycha v konteksti doby [Essay of one decadence: features of Orest Avdykovich's style in the context of the era]. Slovo i chas. № 5. S. 49–55. (in Ukrainian).

Pavlychko, S. (1997) Dyskurs modernizmu v ukrainskii literaturе [Discourse of modernism in Ukrainian literature]. Kyiv, 498 s. (in Ukrainian).

Pavlychko, S. (2002) Feminizm [Feminizm]. Kyiv, 322 s. (in Ukrainian).

Potariuk, L. (2015) Diialnist zhinochykh hromad v Ukraini yak dzherelo zabezpechennia gendernoho parytetu (druha polovyna XIX – persha tretyna XX stolittia) [The activity of women's communities in Ukraine as a source of ensuring gender parity (the second half of the 19th - the first third of the 20th century)]. *Naukovi zapysky. Seriia : Pedahohika*. № 1. S. 18–23. (in Ukrainian).

Ewa M. Trubadury imperii: Rosiiska literatura i kolonializm Thompson. [Imperial knowledge. Russian Literature and Colonialism]. / Per. z anhl. M. Korchynskoi. K: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy». 368 s. (in Ukrainian).

Cherchovych, I. (2017) Emansypatsiini idei vs konservatyvni praktyky: zhinky u seredovyshchi ukrainskoi intelihentsii Halychyny zlamu XIX–XX stolit [Emancipatory ideas vs. conservative practices: women among the Ukrainian intelligentsia of Galicia at the turn of the 19th–20th centuries]. *Ukrainski zhinky v hornyli modernizatsii* / Baidak M. ta in.; pid zah. red. O. Kis. Kharkiv, S. 32–51. (in Ukrainian).

*Подано до редакції 29.10.2024 року
Прийнято до друку 19.11.2024 року*